

Інна МАМЧИЧ,

orcid.org/0000-0002-7921-5877

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарної підготовки, філософії
та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів
(Дніпро, Україна) *innamat11@gmail.com*

КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ ДІЄСЛІВНИХ СИНОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ РЕТРОРОМАНІВ АНДРІЯ КОКОТЮХИ)

Через зміну наукової парадигми більшість сучасних досліджень пов'язані з різними чинниками комунікативної взаємодії учасників спілкування, тому структурний аспект вивчення синонімічних слів доповнюють прагматичним критерієм.

Структура лексичного значення мовної одиниці продукує у синонімах тотожні й диференційні ознаки. Через це слід зауважити, що в номінативній діяльності, кінцевим результатом якої є формування того чи того словесного знака, взаємодіють дві істотно важливі тенденції, а саме: нейтральне, позбавлене супровідних суб'єктивно-оцінних характеристик називання предметів позамовної дійсності та відбиття у відповідних словах суб'єктивно-оцінних характеристик денотатів, бачення їх з погляду позитивної або негативної оцінки. Відповідно до цих тенденцій і відбувається поповнення лексичного складу мови синонімами. Отже, здебільшого відношення синонімії ґрунтуються не на повному збігові значень слів, тому що кожне з них постає носієм певної специфічної інформації про той самий денотат, є засобом позитивної або негативної оцінки, прихильного або негативного ставлення, зменшеності або зрублості, повідомляє про міру або ступінь вияву ознаки, дії, процесу тощо. І невичерпним джерелом дослідження синонімічних рядів з погляду соціокультурних, ситуативно-поведінкових, психологічних тощо чинників залишається художня література.

Предметом дослідження у статті стали синонімічні ряди дієслів, дібрані з ретродетективів сучасного українського письменника А. Кокотюхи. Результати компонентного аналізу синонімічних рядів романів свідчать про домінування слів із розмовно-стилістичним маркуванням, що функціонують як засіб увиразнення мови, її наближення до природних комунікативних ситуацій, експресивізації. Як представник масової літератури А. Кокотюха постійно актуалізує завдання створити ефект емоційного враження від прочитаного.

Ключові слова: компонентний аналіз, інтегральна сема, синонім, синонімічний ряд, лінгвопрагматика, А. Кокотюха.

Інна МАМЧУХ,

orcid.org/0000-0002-7921-5877

Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor,
Assistant Professor at the Department of Humanity Preparations,
Philosophy and Custom Identification of Cultural Values
University of Customs and Finances
(Dnipro, Ukraine) *innamat11@gmail.com*

COMPONENT ANALYSIS OF VERBAL SYNONYMS (ON THE BASIS OF ANDREY'S KOKOTIUKHA'S RETRO NOVELS)

Due to the change of scientific paradigm of the most of contemporary researches are connected with different aspects of communicative interaction of the communication members, thus structural aspect of synonyms scrutinizing is being added by the pragmatic criterion.

The structure of a language unit lexical meaning is productive in synonyms of identity and differential notions. Because of this it should be taken into account that innominative activity, the final result of which is the formation of this or that word sign, two important tendencies interact: neutral which is deprived of subjective-estimational characteristics of subjects of out-of-language reality nomination and reflection in definite words subjective-estimational characteristics of denotatives, their scrutinizing from the point of view of positive and negative estimation. In accordance with these tendencies lexical filling up with the synonyms takes place. Thus, in most cases synonymous relationship is based not on the full coincidence of the words meanings as every of them denotes certain information of the same denotate, is the means of positive or negative estimation, positive or negative attitude of diminishing or rudeness, informs about the measure or degree of the feature, action, process, etc. Fiction is an inexhaustible source of synonymous rows from the point of view of socio-cultural, situational and behavioral, psychological, etc. factors.

The subject of scrutinizing in the article is synonymous rows of the verbs selected from retro detective stories of a contemporary Ukrainian writer A. Kokotiukha. The results of component analysis of synonymous rows tell of domination of words with colloquial-stylistic markers that function as the means of the speech expressiveness, its approaching to the natural communicative situations, expressiveness. As a representative of a mass culture, A. Kokotiukha constantly sets the task to create the effect of emotional impression of the read.

Key words: component analysis, integral sema, synonym, synonymous row, linguopragmatics, A. Kokotiukha.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці маємо кілька напрямів у тлумаченні синонімії. Через складну значеннєву природу синонімії й різні типи семантичних зближень лексичних одиниць дотепер відсутній єдиний підхід до мовознавчих параметрів визначення, а також класифікації синонімів. У наукових працях неодноразово відзначалося, що принципи і критерії синонімії ще не вироблено, наявні класифікації синонімів доволі умовні, саме поняття «синонім» надто розмите, а дехто з мовознавців (див.: Винокур, 1939: 85), Звегінцев 1963: 137) узагалі заперечував існування цього явища. Утім наявність великої кількості синонімічних словників, мовної палітри художніх творів розширює аспектологію вивчення синонімії. На сучасному етапі розвитку лінгвістики, позначеному антропоцентризмом досліджень, важливо виокремити і систематизувати прагматично заряджені синонімічні одиниці, зробити відповідні висновки. Найприйнятнішим для цього вважаємо компонентний аналіз.

Аналіз досліджень. Компонентний аналіз як методику вивчення лексичного значення слова було запропоновано ще у середині ХХ ст. Відтоді світова наука має значні напрацювання в цій галузі, зокрема принципи компонентного аналізу викладено в працях Б. Потье, А. Греймаса, Е. Косеріу, А. Мартіне, Ю. Найди, С. Ульманна та ін. У радянському мовознавстві цією методикою активно послуговувалися в 70-ті роки (І. Арнольд, Ю. Караулов, Д. Шмельов, Е. Скороходько, Ю. Апресян та ін.), результатом чого стали методики членування словникових дефініцій, анкетування, семантичного портретування тематичних груп, психолінгвістичного експерименту, асоціацій тощо. Сучасний лінгвопрагматичний дискурс вивчення мови потребує виявлення та докладного опису максимально широкої аспектології синонімічних відношень, реалізованих відповідними одиницями не лише в мові, а й під час спілкування її носіїв.

Мета статті – дослідити особливості дієслівних синонімічних рядів у ретродетективах А. Кокотюхи «Автомобіль із Пекарської», «Адвокат із Личаківської». Поставлена мета зумовила виконання таких завдань: застосовуючи методику компонентного аналізу, укласти дієслівні

синонімічні ряди; проаналізувати стилістичні та лінгвопрагматичні особливості зв'язку компонентів синонімічної парадигми; з'ясувати специфіку оказіоналізмів як засобів розширення периферії синонімічного ряду.

Виклад основного матеріалу. Нині синонімічні відношення між лексичними одиницями активно вивчають у лінгвопрагматиці – напрямі сучасного мовознавства, який максимально глибоко аналізує категорію суб'єктивності в її зв'язках з одиницями і категоріями мови (Бацевич, 2008: 32).

На думку М. Нікітіна, синонімія – це не лише словникова реальність мови, а здебільшого комунікативно-прагматична мовленнєва дія (Нікітін, 1988: 34). Синоніми як об'єкт лінгвопрагматичних студій розглядають з позиції їх функціонування під час комунікації з інтерактивністю учасників цього процесу (адресанта та адресата), у якому акцентовано увагу на мовних засобах з проєктуванням їх на особистісні чинники спілкування та складники комунікативної ситуації (Селіванова, 2008: 610). Соціокультурні, ситуативно-поведінкові, статусні тощо чинники комунікативної взаємодії суб'єктів зумовлюють когнітивне ставлення до мовно-знакових засобів у межах прагматичної ситуації. У лінгвопрагматичному дискурсі синоніми, зокрема контекстуальні, розглядають як одні з найважливіших засобів успішної, ефективної комунікації суб'єктів, відображеної в художньо-літературному мікроконтексті.

Фактичний матеріал, дібраний з ретродетективів А. Кокотюхи «Автомобіль із Пекарської» та «Адвокат із Личаківської», дав змогу побудувати синонімічні ряди такої семантики, проаналізовані крізь прагматичний аспект мови.

Синоніми на позначення акту мовлення

1. *Говорити* (Кокотюха, 2015: 15), *бурчати* (Кокотюха, 2015: 77), *цідити* (Кокотюха, 2015: 112). У діалогічних формах мовлення А. Кокотюха особливо увагу приділяє словам автора як засобу характеристики персонажів, тому оповідач максимально точно описує вчинки героїв. Стилістично забарвлені одиниці в синонімічному ряді інтегровані спільною семою 'говорити невиразно, будучи невдоволеним чимось'. Наприклад, зухвале та ігноруюче ставлення слідчого Ольшан-

ського до адвоката Кошового оприявлюється через розмовно-побутову лексему *бурчати*: *Вбивство в замкненій кімнаті, кажу ж вам. Класика жанру. – Це лише припущення, – буркнув Ольшанський* (Кокотюха, 2015: 77); *Роздратований батяр зайвою балаканиною пана Йозефа процідив зауваження останньому: Ви займаєтесь не своєю справою* (Кокотюха, 2015: 112).

2. *Мовити* (Кокотюха, 2015: 13), *квокати* (Кокотюха, 2015: 110), *цвірінькати* (Кокотюха, 2016: 212), *цокотати* (Кокотюха, 2016: 88). Звуконаслідувальні форми слів набувають переносних значень: *цвірінькати* – говорити швидко, голосно (Словник, 1970–1980, т. 11: 186); *цокотати* – говорити швидко, не вгаваючи (Словник, 1970–1980, т. 11: 244): – *Кого треба? – цвірінькнула дівчина* (Кокотюха, 2016: 212). Лексичний паралелізм *квокати* активізує переносне значення – нерозбірливо говорити, бурчати (Словник ONLINE): *Годі вже квокати, пане Шацький! – Домовласник почав драгуватися* (Кокотюха, 2015: 110). Слід зауважити, що слово в романі вжито у формі *квокати*, яка, напевно, є фонетичним варіантом до зафіксованих у тлумачних словниках. У контексті твору ці одиниці зазвичай характеризують другорядних персонажів, зокрема простолюдинів без інтелігентського виховання і манер.

3. *Промовити* (Кокотюха, 2016: 67), *прокаркати* (Кокотюха, 2016: 8). Окремий синонімічний ряд витворює засіб перфективації, що стає виразником граматичного значення доконаного виду і вносить до семантичної структури слів гранд-відтінок, позначаючи одноразову, обмежену в часі дію. На асоціативній, метафоричній анонімізації стилістема *прокаркати*, позначена іронічною оцінністю, функціонує в значенні «промовляти з надмірною патетикою» (Словник, 1970–1980, т. 8: 270): *Бабця прокаркала у відповідь: дуже спішається всі довкола, можна розігнати коней, аж понесуть, і зупинити все це доведеться лише великою війною* (Кокотюха, 2016: 8).

4. *Сказати* (Кокотюха, 2015: 43), *бовкнути* (Кокотюха, 2015: 75), *випалити* (Кокотюха, 2015: 75), *вирватися* (Кокотюха, 2015: 77). Парадигматичні відношення витворюють стилістичні неповні синоніми. Первісне значення компонента ряду *бовкнути* – розм. дзвонити (про великий дзвін) (Словник ONLINE) – у контексті твору автор нівелює, акцентуючи навзаєм переносне значення слова – говорити, не подумавши, навмання, говорити те, чого не слід (Словник ONLINE). Розмовна одиниця *випалити* активізує дещо інше лексичне значення – несподівано і швидко говорити щось (Словник ONLINE): –

Краще, що Союку вбито? – вирвалося у Кошового (Кокотюха, 2015: 77). Схоже значення має і поширений у розмовному стилі синонім з цього ряду – *вирватися*, але словники (Словник ONLINE; Словник, 1999–2000, т. 2: 619–620) цю семантику не фіксують.

5. *Кричати, підносити голос* (Кокотюха, 2015: 184), *пирхати* (Кокотюха, 2015: 202), *гарикати* (Кокотюха, 2015: 96), *гримати* (Кокотюха, 2015: 241), *волати* (Кокотюха, 2015: 222), *рявкати* (Кокотюха, 2015: 51). Інтегральна сема ‘дуже голосно говорити, будучи роздратованим’ об’єднує у синонімічний ряд компоненти з диференційними гранд-відтінками на позначення міри і ступеня інтенсивності дії: *підносити голос* – голосно говорити, *пирхати* – перен., розм. сердитим голосом, звуками виявляти незадоволення (Словник, 1970–1980, т. 6: 358), *гарикати* – сердито покрикувати, бурчати (Словник ONLINE), *гримати* – голосно лаяти, дорікати кому-небудь у чомусь (Словник ONLINE), *волати* – кричати (Словник ONLINE), *рявкати* – перен. голосно говорити, кричати (Словник, 1970–1980, т. 8: 922): *Батько із сином так гарикуються вже досить давно* (Кокотюха, 2015: 96); *Вихура невдоволено пирхнув: – Дурниця. Дитячі забавки* (Кокотюха, 2015: 202); – *Риво, забори дитину! – гримнула пані Шацька, і дівчинка підхопила найменшого під пахву й потягнула до іншої кімнати* (Кокотюха, 2015: 241); *Той не заперечував, лише просив не волати про це на весь Краківський базар* (Кокотюха, 2015: 222); *І лише потім рякнув, притупивши ногою: – Геть звідси! Геть! Пішли, я сказав!* (Кокотюха, 2015: 51).

6. *Викарбувати* (Кокотюха, 2016: 110), *відрізати* (Кокотюха, 2016: 150), *відчеканити* (Кокотюха, 2016: 229), *виплюнути* (Кокотюха, 2016: 145). Ідентифікувальною значеннєвою ознакою в ряді стилістичних синонімів є сема ‘сказати різко’. Прагматичний контекст зумовлює асоціативну анонімізацію стилістем, які акцентують функційність авторської інтенції. Нівелюючи первинне значення слова *викарбовувати*, а саме: карбуючи, витискувати, вирізувати, вибивати рельєфне зображення чогось, напис і т. ін. (Словник ONLINE), автор активізує переносне значення лексеми «описувати щось дуже виразно, чітко» (Словник ONLINE). Лексичні паралелізми *відрізати* і *відчеканити* виконують градуальну функцію, оскільки в їх семантичній структурі є спільна сема ‘коротко’: – *Не депутат, – відрізала Ружена. – Спеціаліст із правових питань* (Кокотюха, 2016: 150); – *Пропустіть, – відчеканив він. Вимагаю пропустити* (Кокотюха, 2016: 229).

Синонімічна одиниця *виплюнути* набуває оказіонального, зокрема авторсько-примхливого характеру. Цей прагматичний компонент функціонує як реакційна поведінка на несподівану або підозрілу ситуацію, а іронічний відтінок стилістеми підкреслює нестриманий характер персонажа: – *Хто ви? – виплюнула питання, тут же знайшовши відповідь сама: – Вас прислав мій чоловік? Він, це він. За скільки ви купилися? Я дам більше, багато більше* (Кокотюха, 2016: 145).

Отже, у тематичній групі синонімів на позначення акту мовлення, на відміну від інших груп, фіксуємо семантико-стилістичні синоніми, що займають позицію в ряді за принципом вияву ступеня градуальної семи.

Синоніми на позначення фізичних дій та емоційного стану

1. *Глипати* (Кокотюха, 2015: 111), *зиркати* (Кокотюха, 2015: 19), *кидати оком* (Кокотюха, 2015: 63), *ковзнути поглядом* (Кокотюха, 2015: 19), *зачепити зором* (Кокотюха, 2016: 147), *пронизати поглядом* (Кокотюха, 2016: 77), *прикипіти поглядом* (Кокотюха, 2016: 229). Парадигматичні відношення синонімів на позначення зорового сприйняття інтегровані семантичним ядром ‘дивитися’. Семантичну структуру периферійних компонентів позначено диференційною градуальністю міри і ступеня вияву ознаки дії: *глипати* – дивитися, *зиркати*, *кидати оком*, *ковзнути поглядом* – швидко переводити очі, *зачепити зором*, *пронизати поглядом* – охопивши повністю поглядом, дивитися уважно, *прикипіти поглядом* – невідступно, пильно дивитися. Стилістична забарвленість лексем активує комунікативний вплив адресанта на адресата: – *А хто захоче жити в квартирі, де сталося вбивство? – випалив Йозеф, лукаво глипнувши на домовласника* (Кокотюха, 2015: 111).

2. *Брати під контроль* (Кокотюха, 2015: 196), *загнуздувати* (Кокотюха, 2015: 196). Предикативні синонімічні одиниці набувають спільної семи ‘підкоряти своїй волі’. Стилістема *загнуздати* на рівні прагматичного контексту підкреслює додаткову якість і міру вольової експресії: *Відчувши той крихкий момент, коли події можна загнуздати й узяти все під особистий контроль, Клим негайно почав діяти* (Кокотюха, 2015: 196).

3. *Закипати* (Кокотюха, 2016: 172), *вибухати* (Кокотюха, 2016: 176), *метати пекучі блискавиці* (Кокотюха, 2016: 101). Метафорична анонімізація стилістем *закипати*, *вибухати* більш виразно передає збуджений емоційний стан персонажа: – *Досить! Заберіть це від мене й більше не показуйте! – вибухнула Магда* (Кокотюха, 2016: 176).

Контекстуальний синонімічний вислів *метати пекучі блискавиці* асоціативно витворено з міфічного образу бога грому, який, розлютившись, метає блискавки на землю. Ураховуючи джерело виникнення стилістеми, авторський вислів набуває диференційних значеннєвих ознак – проявляти силу, ставати роздратованим: *Метнувши у Климів бік останні пекучі блискавиці, Магда Богданович розвернулася та пішла до виходу, не озируючись* (Кокотюха, 2016: 101).

4. *Бовваніти* (Кокотюха, 2015: 117), *виростати* (Кокотюха, 2015: 181), *виструнчуватися* (Кокотюха, 2015: 181). Лінійний зв'язок лексичних одиниць зумовлений інтегрованою структурою їхніх лексичних значень: ‘показуватися де-небудь, перед кимось або чимось’. Стилістема *виростати* в контексті твору увиразнює фрагмент реальності, передаючи релевантну ознаку хвилюючого захоплення через несподівану ситуацію: *Поруч виріс Цезар, розмова перервалася <...> Потім у центрі столу, точно між чоловіками, виструнчилася пляшка із зеленого скла* (Кокотюха, 2015: 181). Останній виділений компонент нівелює своє первинне значення «випрямлятися, ставати дуже прямо, струнко» (Словник ONLINE) та реалізує на рівні мікроконтексту сему ‘з’ява прямого предмета’.

5. *Замовкнути* (Кокотюха, 2016: 143), *принишкнутити* (Кокотюха, 2016: 143), *уклякнутити* (Кокотюха, 2016: 143). Ці предикативні одиниці реалізуються в одному реченні, підкреслюючи градуальний ступінь вияву ознаки дії у структурі їхньої семантики: *замовкнути* – перестати говорити (Словник ONLINE), *принишкнутити* – перестати рухатися, видавати звуки (Словник, 1970–1980, т. 7: 690), *уклякнутити* – стати нерухомим, завмерти від несподіванки, страху (Словник, 1970–1980, т. 10: 418). Додатковий відтінок кожної наступної семи оприявлює виразну картину емоційного напруження героїв ретродетективу: *Більше нічого сказати не встиг – замовк, पनिшк, укляк. Теж саме зробив і Кошовий. Знизу почулося, як у дверях повертається ключ. До вілли хтось заходив* (Кокотюха, 2016: 144).

6. *Молотити* (Кокотюха, 2015: 49), *грюкати* (Кокотюха, 2015: 50). Розмовно-побутові стилістеми витворюють непоширений синонімічний ряд зі спільною семою ‘сильно стукати, ударяти’. Стилістичне нашарування одиниць підкреслює інтенсивність виконання дії: *Тепер уже двірник молотив у двері* (Кокотюха, 2015: 49); *Кошовий остаточно забув про чемність, тупнув ногою, грюкнув носом об зачинені двері* (Кокотюха, 2015: 50).

7. *Конспіруватися* (Кокотюха, 2015: 66), *гратися у шпигунів* (Кокотюха, 2015: 66). Синонімічні відношення зі спільною семою 'таємна оперативно-розшукова діяльність' актуалізує оказіональне сполучення *гратися у шпигунів*. Воно набуває ознак розмовного стилю, оскільки вислів наближається до побутових фразеологізмів на зразок *грати у мовчанку* або *гратися в kota і мишку*: *Для чого мені конспіруватися? Я вже вийшов із того віку, коли граються у шпигунів* (Кокотюха, 2015: 66).

8. *Зникати* (Кокотюха, 2015: 174), *щезати* (Кокотюха, 2015: 174), *пірнати в ніч* (Кокотюха, 2015: 173). Стилiстично нейтральні предикативні одиниці *зникати* й *щезати* вступають у повний синонімічний зв'язок із семантичним ядром 'непомітно залишати яке-небудь місце, іти звідкись' (Словник, 1970–1980, т. 11: 579). Контекстуальний метафоричний вислів *пірнути в ніч* поєднує семантично віддалені компоненти, порушуючи предметно-логічну співвіднесеність. Подвійна функційність художньо-естетичного характеру фрази полягає в уточненні часового вираження подієвого тла та увиразненні індивідуально-авторського мовлення: *І дивна трійця, один за одним, пірнула в ніч* (Кокотюха, 2015: 173).

9. *Пліткувати* (Кокотюха, 2016: 23), *перемивати кісточку* (Кокотюха, 2016: 6), *плескати липким язиком* (Кокотюха, 2016: 91). Народнопобутовий сталий вислів *перемивати кісточку* оприявлює експресивно-негативний відтінок процесу поширення поговору, пересудів: *Коли ж вони, такі самі сорокарічні немолоді, пожухлі, зійдуться, вони по кілька годин їстимуть, питимуть <...> й перемиватимуть кісточку на двадцять років молодшим за себе* (Кокотюха, 2016: 6). Індивідуально-авторський експресив *плескати липким язиком* витворений за узуальним зразком «липкі руки» – так говорять про людей, які беруть чуже, крадуть (Словник, 1970–1980, т. 11: 488). За аналогією автор продукує власний новотвір: номінатив на позначення якості та властивості «липкий» метафоризується з лексемою «язик» у значенні «той, який збирає плітки»: *Плеще своїм липким язиком, щоб він у нього відпав, кому попало, де завгодно й що в голову вбрєде!* (Кокотюха, 2016: 91).

10. *Іти* (Кокотюха, 2015: 174), *рушати* (Кокотюха, 2015: 174), *потупцювати* (Кокотюха, 2015: 174), *посувати* (Кокотюха, 2015: 174), *ковзати* (Кокотюха, 2015: 174), *гуляти* (Кокотюха, 2015: 175), *шпацірувати* (Кокотюха, 2015: 175). У синонімічні відношення вступають семантико-стилістичні дієслівні одиниці, що позначають

пересування в просторі. Периферійні лексеми у синонімічному ряді інтегровані домінантою *іти*. Вони увиразнюють подієвість ситуації та поведінку персонажів через диференційне функціонування семантичних ознак способу виявлення дії. Дієслівний синонім *потупцювати* активує значення «плавно рухатися, ходити з місця на місце» (Словник, 1970–1980, т. 10: 323), а *посувати* й *ковзати* – «йти, пересуватися нешвидко, поволі» (Словник, 1970–1980, т. 7: 387): *Одна [тінь], менша, ковзнула в глибину дворика, щезла всередині будинку. Інша, більша, трохи потупцяла, потому розвернулася й посунула просто на трійцю* (Кокотюха, 2015: 174). *Шпацірувати* – розмовний варіант синоніма до слова *гуляти*: ці лексеми оприявлюють семантику регулярності виконання дії та значеннєву релевантність «проходжуватися не поспішаючи, для відпочинку, задоволення»: *Тут теж о цій порі не гуляли романтичні світські парочки, але шпацірували гурти, які хотілося обійти десятою дорогою* (Кокотюха, 2015: 175).

11. *Парирувати* (Кокотюха, 2016: 100), *ламати списи* (Кокотюха, 2016: 99). Асоціативна анонімізація процесу відбивання удару противника у фехтуванні реалізує на рівні контексту переносне значення лексеми *парирувати* – «заперечувати або спростовувати аргументи під час суперечки»: – *Він не єдиний сильний чоловік у Львові, – парирував Клим* (Кокотюха, 2016: 100). Фразеологічна одиниця *ламати списи* активує диференційну сему з відтінком інтенсивності виконання дії: «пристрасно відстоювати когось у суперечці»: *Хто вам сказав пані Магдо, що я погодився? Зараз ми говоримо тут ні про що. Ламаємо списи, а зиску – жодного* (Кокотюха, 2016: 99).

12. *Запам'ятати* (Кокотюха, 2015: 119), *затримати в пам'яті* (Кокотюха, 2015: 119) – абсолютні синоніми зі значенням 'фіксувати в пам'яті' (Словник ONLINE): *Назву ресторанчика на вулиці Вірменській він не затримав у пам'яті* (Кокотюха, 2015: 119).

Отже, синонімічний ряд на позначення емоційного та психічного стану визначається оказіональними фразеологізмами, що екстраполують на відповідники з народної усної творчості. Такі новотвори акцентують власне авторську оцінність подій.

Висновки. У ретророманах А. Кокотюхи виокремлено розгалужені синонімічні ряди дієслів на позначення акту мовлення, фізичної дії та емоційного стану. Їх витворюють здебільшого розмовно-просторічні стилістами як засоби харак-

теротворення, деталізації мотивованої поведінки або вчинку персонажа, їх авторсько-примхливої оцінності: *бурчати, квокати, цвірінькати, цокотати, прокаркати, випалити, гарикати, виплюнути* тощо.

Контекстуальна семантизація дієслів у ретро-детективах оприявлена через виражально-оцінні, оказіональні лексичні й фразеологічні деривації, численні метафоричні й асоціативні анонімізації, що свідчить про великий лексико-семантичний потенціал української мови і майстерність письма А. Кокотюхи. Специфіка створення оказіональних фразеологізмів передбачає модифікування вну-

трішньої або зовнішньої форми узуальних сталих словосполучень: *гратися у шпигунів, пірнути в ніч, плескати липким язиком, метати пекучі блискавиці*. Такі комунікативно-прагматичні десемантизовані одиниці є виразними ознаками ідіостилю письменника, що зумовлені особливістю світогляду митця, його соціальними, ментальними чинниками.

Отже, творчість сучасного письменника Андрія Кокотюхи становить цінне джерело для вивчення лінгвопрагматичного потенціалу синонімічної парадигматики і становить перспективу лінгвістичних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. Прагматичні перформативи: спроба обґрунтування. *Мовознавство*. 2008. № 1. С. 31–34.
2. Винокур Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии. *Труды Московского института истории, философии и литературы*. Москва, 1939. Т. V. 354 с.
3. Звегинцев В. А. Замечания о лексической синонимии. *Вопросы теории и истории языка* : сборник в честь проф. Б. А. Ларина. Ленинград : Изд-во Ленинградского ун-та. 1963. С. 127–142.
4. Кокотюха А. Автомобіль із Пекарської: роман. Харків : Фоліо, 2016. 283 с.
5. Кокотюха А. Адвокат із Личаківської: роман. Харків : Фоліо, 2015. 283 с.
6. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. Москва : Высшая школа, 1988. 168 с.
7. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
8. Словник синонімів української мови: в 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. Київ : Наукова думка, 1999–2000.
9. Словник української мови ONLINE. Томи 1–11 (А–ОЯСНЮВАТИ). URL: <https://bit.ly/3tTcugx> (дата звернення: 20.09.2021).
10. Словник української мови: в 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980.

REFERENCES

1. Batsyevych F. Pragmatychni perfomatyvy: sproma obgruntuvannya. [Pragmatic performatives: an attempt to explain]. *Movoznavstvo*. 2008. No. 1. P. 31–34 [in Ukrainian].
2. Vynokur G. O. O nekotoryh yavleniyah slovoobrazovaniya v rysskoi tehnicheskoi terminologii [About some notions of word-formation in Russian technical terminology]. *The Works of Moskov Institute of History, Philosophy and Literature*. Moskov, 1939. T. V. 354 p. [in Russian].
3. Zvegintsev V. A. Zamechania o leksicheskoi sininimii [The notes of lexical synonyms]. *The questions of theory and history of language: the collection of works denoted to prof. B. Larin*. Leningrad: Leningrad University Publishers, 1963. P. 127–142 [in Russian].
4. Kokotiukha A. Avtomobil iz Pekarskoi: roman [An Automobile from Pekarska: a novel]. Kharkiv: Folio, 2016. 283 p. [in Ukrainian].
5. Kokotiukha A. Advokat iz Lichakivskoi: roman [An Attorney from Lichakivka: a novel]. Kharkiv: Folio, 2015. 283 p. [in Ukrainian].
6. Nikitin M. V. Osnovy lingvisticheskoi teorii znacheniya [The Basis of linguistic theory of meaning]. Moskov: Vysshaya shkola, 1988. 168 p. [in Russian].
7. Selivanova O. Sychasna lingvistyka: napriamy i problemy: pidruchnyk [Contemporary linguistics: directions and problems: textbook] Poltava: Dovkillia. Kyiv, 2008. 712 p. [in Ukrainian].
8. Slovyk synonimiv ukrainskoi movy v 2 tomah [Dictionary of Ukrainian Synonyms: in 2 Volumes]. / A. A. Buriachok, G. M. Gnatiuk, S. I. Holovaschuk. Kyiv: Naukova dymka, 1999–2000 [in Ukrainian].
9. Slovyk ukrainskoi movy ONLINE. Tomy 1–11 (A–OЯСНЮВАТИ). [Dictionary of the Ukrainian Language. Volumes 1–11]. Retrieved from: <https://bit.ly/3tTcugx> (Last accessed: 20.09.2021) [in Ukrainian].
10. Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tomah. [Ukrainian Dictionary: in 11 Volumes]. Kyiv: Naukova dymka, 1970–1980 [in Ukrainian].